

# Race, rang og stand i Dansk Vestindien i begyndelsen af 1900-tallet

Set gennem breve hjem fra danskere udstationerede som gendarmer

**Marianne Rostgaard**

er lektor i moderne dansk og europæisk historie på Institut for Kultur og Globale Studier, AAU.

**Rasmus Green**

er cand.mag. i Historie og Samfundsfag og har skrevet specialet "Gendarm i Vestindien – de sidste 10 år af Dansk Vestindiens historie belyst gennem beretninger fra danske gendarmer" (marts 2012). Rasmus Green har sidenhen været lærervikar på Hasseris Gymnasium & IB World School.

Under det humane danske styre havde negerne vænnet sig til at lægge skylden for det meste af deres modgang på styret. Selv de store havneanlæg på St. Thomas satte ondt. Mange havde haft godt arbejde derved[...]. Befolkningen blev hurtigt klar over, at U.S.A. i første række vilde gøre St. Thomas til fladestation og at reformer ikke spillede den rolle for det ny hjemland som for det gamle. [...] Mangen en fordom dansk-vestindisk farvet borger kom til at mindes, at det danske styre havde været mildt. (Larsen, 1928, p. 350, 367)

Citatet gengiver Kay Larsens formulering af et synspunkt, som har været relativt sejlivet i dansk historieskrivning og stadigvæk lever i populære fremstillinger af Dansk Vestindiens historie. Georg Nørregaard skriver fx i *Vore gamle tropekolonier* (1966), at "det humane danske styre var racemæssig tolerant" (Nørregaard, 1966, bd.3, p. 150), modsat USA. Den nyeste samlede fremstilling, Ove Hornbys *Kolonierne i Vestindien* (1980) lægger hovedvægten på den økonomiske historie og de danske statslige og erhvervsmæssige interes-

ser i først at erhverve og siden, da kolonierne i stedet for overskud begyndte at give underskud, afhænde Dansk Vestindien. Ove Hornby fokuserer på den statslige lovgivning og administration, og de overvejelser man gjorde sig i København om kolonien. Relationerne mellem sorte og hvide i Dansk Vestindien er ikke gjort til genstand for en særskilt analyse, men det fremgår af bemærkninger og bisætninger, at Ove Hornby er skeptisk overfor forestillinger om, at den danske koloniadministration generelt skulle have været mere human, end fx den samtidige britiske. Forestillingen om, at danskerne var mindre racistiske og behandlede afrocaribierne mere humant end andre koloniherrer, har således sine skeptikere.

For så vidt som racespørgsmålet overhovedet tematiseres, har dansk historieskrivning haft blikket rettet dels mod ophævelse af slavehandlen og slaveriet, hvor det er rigtigt, at Danmark var den første slavehandelsnation til at ophæve slavehandlen, hvad nogle af forestillingerne om det humane danske styre klart bygger på, dels mod de sidste tiår af Dansk Vestindiens historie, som ofte giver anledning til en sammenligning af det danske og det amerikanske styre før og efter 1916, hvor spørgsmålet om racisme i henholdsvis Danmark og USA inddrages i diskussionen. Også her er det rigtigt, at man ikke i dansk lovgivning kan finde eksempler på lovfæstet forskelsbehandling på grund af race, på den måde man kunne i nogle amerikanske sydstaters lovgivning. Men racisme kan som bekendt give sig udtryk på mange andre måder end som race- eller apartheidlovgivning.

En af de kilder vi har til hverdagens relationer mellem hvide og sorte i Dansk Vestindien i perioden op til salget i 1916, er breve og dagbøger skrevet af danske gendarmere. Breve og dagbøger giver mulighed for at få et indblik i relationer mellem danskere og vestindere, og nogle glimt af dagliglivet, som den statslige administrations arkiver ikke giver mulighed for. Breve og erindringer har tidligere været brugt af Birgitte Livbjerg (2001) i en roman, der bygger på hendes farfars erindringer fra tiden som gendarm i Dansk Vestindien. Lensa Gjedde Olsen (2010) har i sin familiekrønike *Rødder i Nord og Syd* (2010) ligeledes brugt sin farfars breve og optegnelser (han var udstationeret som præst) til at beskrive livet i Dansk Vestindien. Især Birgitte Livbjerg er – med sin indremissionsske farfar som kilde – stærkt kritisk overfor både druk og sex med mindreårige piger i den "syndens hule" farfaderen oplevede Dansk Vestindien som.

Artiklens kildegrundlag er som sagt gendarmernes egne beretninger i form af efterladte breve og dagbøger. Nogle dagbogs- og brevskrivere har skildret deres oplevelser meget udførligt, fra andre foreligger der mere spredte betragtninger. De benyttede breve og dagbøger findes på Rigsarkivet eller på Det kgl. Bibliotek. De fleste af gendarmene har skrevet dagbøger og breve for at kunne fortælle familien derhjemme om deres oplevelser i Vestindien. Enkelte har formentlig fra starten tænkt en eftertid ind, og selv sørget for, at breve og dagbøger blev afleveret til Rigsarkivet eller Det kgl. Bibliotek. Dele af breve og dagbøger har desuden dannet grundlag for småartikler i forskellige tidsskrifter, trykt mellem 1918 og 1994, hvor forhenværende gendarm er blevet bedt om at fortælle om deres oplevelser i Vestindien.

Der er inddraget beretninger fra menige såvel som officerer, om end der kan ses en mindre overvægt af kilder efter officerer. Udover breve og dagbøger bygger artiklen på gendarmerikorpsets arkiv. Vigtigst heri er hhv. korpsets 'straffebøger' og 'retsplejeakter', der tilsammen giver et billede af hvilke straffe, gendarmene blev idømt, og hvor mange der overhovedet blev idømt en straf. Artiklen indtager desuden samtidige artikler om de vestindiske gendarm fra *Ekstra Bladet*, *Illustreret Tidende* og *Social Demokraten*. Kilder fra gendarmerikorpsets arkiv og de samtidige dag- og ugeblade supplerer oplysninger i breve og dagbøger.

### **Gendarmerikorpset**

Gendarmerikorpset blev oprettet i 1906, og gendarmene patruljerede i Vestindiens gader fra 1907 og frem til salget af øerne i 1917. Gendarmernes opgaver var for det meste politimæssige opgaver f.eks. patruljering, udskrivning af bøder og skatter, og at foretage anholdelser. Gendarmene var således den del af den danske administration, der havde størst daglig kontakt med afrocaribierne. En analyse af breve og dagbøger viser, at hverdagen på øerne var gennemsyret af forskelle i såvel rang og stand som race. Den lille gruppe af både fastboende og udstationerede hvide var delt i en over- og underklasse. Gendarmerikorpsets officerer tilhørte overklassen, mens de menige udgjorde en hvid underklasse.

Gendarmene var udstationeret i 3 år, hvilket var langt tid – særligt for de menige. Tjenesten fyldte ikke dagen ud, og fritiden fordrev de menige gendarm bl.a. på Gendarmhjemmet eller i romboderne. Gendarmhjemmet var et sted at mødes, hvor man fx

kunne spille billard. Der blev desuden arrangeret fodboldkampe og andre aktiviteter, så de menige havde noget at tage sig til i fritiden. I samtidens danske aviser blev især de menige gendarmers beskyldt for at tilbringe rigeligt med tid i romboderne. (*Ekstra Bladet*, 5/6, 1914; *Illustreret Tidende*, årgang 57, nr. 23, 5/3, 1916, s. 279; *Social Demokraten*, 1/5, 1915) Det fremgår af arkivmaterialet, at en del af de disciplinærstraffe de menige blev idømt, var relateret til indtagelse af betydelige mængder af alkohol. Korpsets officielle straffebøger viser dog, at det selvfølgelig ikke var alle gendarmene, der blev straffet for drukkenskab, det var et mindretal. En af begrundelserne i forbindelse med tildeling af disciplinærstraffe var, at det nedsatte gendarmernes omdømme hos de lokale, når gendarmene drak utilbørligt meget. "Utilbørligt meget" ser ifølge de samtidige protokoller ud til at have været, når man knap kunne tale forståeligt eller stå på benene længere. Problemet var dog ikke kun, at nogle gendarmers ind imellem drak for meget, hvilket kunne gå ud over tjenesten. På gendarmhjemmet måtte der gerne drikkes alkohol, og gendarmene her var bestemt heller ikke altid ædru, men det ser ikke ud til at have resulteret i disciplinærstraffe, kun klager fra (hvide) naboer.

Officererne tilhørte qua deres rang som officerer øens overklasse. Officererne fortæller i breve og dagbøger, hvordan deres liv i Vestindien var langt bedre end deres liv i Danmark. Officererne tilbragte fritiden med tennis, picnics, baller og cocktails på verandaen. De udstationerede officerer indtog en position i samfundet, hvor de kunne omgås den lokale, hvide, overklasse af plantere. De fik hermed en fritidskultur, de uproblematisk kunne indgå i og være en del af. En sådan havde de menige gendarmers i langt mindre grad, selvom bl.a. officererne søgte at skabe rammer om deres fritid med sport, dilettantkomedier m.v., for at holde gendarmene borte fra upassende fritidsaktiviteter.

Officerer og menige gendarmers udgjorde skarpt adskilte grupper, og rang eller mangel på samme havde stor betydning for den sociale placering i samfundet. I det lille kolonisamfund levede de forskellige klasser parallelle men adskilte liv. Officererne tilhørte den hvide overklasse, der foruden officererne bestod af planterne, guvernøren og højere embedsmænd. De menige gendarmers udgjorde en hvid underklasse, som der ikke var nogen parallel til på øerne. Vi vil argumentere for, at en stor del af den samtidige diskussion af de menige gendarmers opførsel, herunder deres drikfældighed, skyld-

tes den spænding der lå i, at de tilhørte den hvide øvrighed, mens en del af deres sociale liv samtidigt udfoldede sig blandt afrocaribierne i romboderne. Som omtalt var der forskel på, i hvilke situationer menige gendarmere blev underlagt disciplinære straffe for at have drukket for meget, hvor det var en skærpende omstændighed, hvis det var sket i offentligt dvs. i romboderne.

### Relationer til øens kvinder

Forskellen mellem officerer og menige bliver blandt andet tydelig, når vi ser på deres relationer til den kvindelige befolkning. Officererne kunne – som en del af overklassen – omgås og flirte med plantageejernes døtre til de mange middage, baller og picnics. De menige kunne derimod kun omgås overklassen, som var lig med den øvrige hvide befolkning på øerne, i professionelt øjemed, eller ved en af de forskellige halvofficielle begivenheder, og kom ikke i nærheden af de hvide planterdøtre. De måtte derfor nøjes med at besøge de afrocaribiske kvinder, hvis de ville have kvindeligt selskab.

De fleste menige omgikkes formentlig udelukkende afrocaribierne, fordi der ikke var kvinder af samme klasse og race som dem selv at ty til. For de fleste gendarmers vedkommende var forholdet til afrocaribierne udelukkende en seksuel relation. Dette ses f.eks. i et brev fra en afrocaribisk kvinde til premierløjtnanten i Frederikssted. Hun skrev, fordi en gendarm havde nægtet at hjælpe hende med deres barn. (Brev til K. C. Zeilau fra Amelia Møller, 11/10 1912) Der findes desuden – i korpsets retsplejeakter – eksempler på gendarmere, der brød ind hos kvinder midt om natten. (Straffebog for gendarmerikorpset, 17/4 1914.) Ligesom der var en sergent, der brød ind hos en kvinde og tvang hende ud på gaden og råbte: "I will fuck you" (Straffebog for gendarmerikorpset, 29/3 1912). At det primært var seksuelle relationer, de menige gendarmere ledte efter hos de afrocaribiske kvinder, ses i en sjofel vise med følgende ordlyd: "Bread stands for bread. I Fuck that girl till she almost dead..." (Gendarm Jens Andersen. Afskrift af visen findes i hans privatarkiv. Oprindelse ukendt.)

Der omtales i materialet enkelte eksempler på, at en menig gendarm giftede sig med en afrocaribier. De forlod tjenesten, og blev boende på øerne. De blev snakket om, men forsvandt i øvrigt ud af "det hvide selskab" på øerne.

Race, rang og stand i Dansk Vestindien i begyndelsen af 1900-tallet  
Marianne Rostgaard og Rasmus Green

### Forelskelse i afrocaribiære trods krøller fregner og fortand

Enkelte officerer – såvel som menige – forelskede sig i og giftede sig med en afrocaribisk skønhed. Det var ikke altid velanset blandt deres kolleger, der argumenterede med, at de afrocaribiske kvinder blev tykke og grimme, når de blev gamle. (K. C. Zeilau, 7/2 1912) En officer skrev i sin dagbog, at det var ok at forelske sig i afrocaribierne og få børn med dem, men giftede man sig med dem, måtte man rejse hjem. (Th. C. Zeilau, 9/2 1914) Det ser ud til, at det hørte til "god skik" at betale moderen en eller anden form for kompensation eller underhold til barnet jf. ovenfor, hvor en kvinde rejser en sag, netop fordi en gendarm ikke ville betale til barnet.

Forelsket blev man helst kun i de piger, som det kunne komme på tale at gifte sig med. Det kunne give store personlige kvaler. En officer skriver, hvordan han, paradoksalt nok, havde forelsket sig i den lyskulørte Alma. Når officeren i sin dagbog beskriver sit forhold til Alma, omtaler han bemærkelsesværdigt nok sig selv i 3. person, hvilket tyder på, at han overskred en personlig grænse med sin forelskelse i Alma. Th Zeilau skrev bl.a. om sin forelskelse i Alma på denne måde: "Det er alt sammen Lnt. Z. der hader coulørte af alle grader, men alligevel sætter Miss A., trods krøller, fregner og fortand over dem alle." (Th. C. Zeilau, 25/9 1915)



T.V.: Søofficer med tre af koloniens finere, hvide, piger. Alma (lyskulørt pige) til venstre. T.H.: Officerer på fortets tag med afrocaribiske stuepiger på skødet. HKH. Prins Axel markeret med X.



Forskellen på officerernes forhold til afrocaribiske og hvide kvinder kan illustreres med billederne nedenfor – groft sagt var de hvide piger nogle man forelskede sig i, og måske blev gift med, mens de sorte afrocaribiere var nogle man havde seksuelle relationer til. På billedet til venstre ses den omtalte Alma. Alma tilhørte, selvom hun var 'lyskulørt', samfundets hvide overklasse. Alma havde da også været på uddannelsesrejse i Danmark (Th. C. Zeilau: 25/9 1915), her fik hun uddannelse som sygeplejerske og jordemoder. (Paaske, 2009; Dorte Paaske er en fjern slægtning af Alma Latimer.) Der findes i Dansk Vestindiens historie lignende eksempler på at 'lyskulørte', sønner og døtre af øens hvide embedsmænd el. lign., indgik i øens hvide overklasse.

En analyse af gendarmernes relationer til øens kvindelige befolkning giver et indblik i et samfund, hvor race udgjorde en central forskelssættende kategori, som sammen med klasse og køn afgjorde hvilket rum for mulige handlemåder, man havde i det vestindiske samfund.

### De er som små børn og dovne menneskedyr

Et sted, hvor racefordommene blandt gendarmene tydeligt ses, er i deres generelle betragtninger om afrocaribierne. En officer skrev f.eks.: "de stinker saa man næsten ikke kan være sammen med dem i stuen, hvis det tilfælde skulde indtræffe, blot man gaar forbi en neger staar der en odeure up fra ham eller hende, der nok skal faa en til at afholde sig fra dem" (Svend Rud Haagensen, 3/9 1916).

Gendarmene, beskrev afrocaribierne som: dovne, ildelugtende, fordrukne, dyrplagere og et fejlt folkefærd. En officer beskriver ligefrem afrocaribierne som: "dovne menneskedyr". (Th. C. Zeilau, 25/1 1916) Gendarmene mente, at afrocaribierne i hele deres gøren og laden stadigvæk havde "slaveblodet" og skulle behandles derefter. (Th. C. Zeilau, 25/1 1916) Det var den generelle holdning blandt gendarmene, at afrocaribierne var at sammenligne med store børn.

Gendarmene så det i nogle tilfælde som deres opgave, som den gode far, at vejlede og opdrage afrocaribierne.

"vi vejlede dem, vi opdrog dem og behandlede dem som børn[...]" (Th. Zeilau, 31/10 1916)

"Desuagtet kan man komme vidt med negeren... De sorte skal behandles med bestemtighed, men dog med det gode; man maa søge at appellere til deres æresfølelse og vække

Race, rang og stand i Dansk Vestindien i begyndelsen af 1900-tallet  
Marianne Rostgaard og Rasmus Green

kappelysten - hvad man aldrig kan bevirke ved at bruge magt, opnaar man ofte let ved at tale til deres ærgerrighed, ved at skamme dem ud og le ad dem. Kort sagt, behandle dem som smaa børn." (Th. Zeilau, 31/10 1916)

Mange mente, at afrocaribierne skulle opdrages "med pisker over nakken", som ifølge en gendarm var det eneste, de havde respekt for. (C. Zeilau, 9/2 1915)

At afrocaribierne stadigvæk havde "slavesind" – i gendarmernes øjne – betød fx, at når der var brand i byerne eller sukkermarkerne, råbte gendarmene ad afrocaribierne, og truede dem med pistoler for at få dem til at deltage i brandslukningen. En gendarmofficer skrev i et brev hjem til sin mor, hvordan man kan "mestre en neger" ved at slå ham to gange i hovedet med geværkolben, så han blev bevidstløs i 2 – 3 sekunder. (K. C. Zeilau, 24/8 1915)

Det var dog ikke sådan, at alle afrocaribiere var lige slemme i gendarmernes øjne. Gendarmene anså afrocaribierne fra de britiske kolonier, for at være de værste. De "ægte danske negere" blev anset for at være mere oplyste og opføre sig ordenligt, dvs. med tilpas underdanighed overfor gendarmene. (Th. C. Zeilau, 1915, p.1)

Der findes forskellige typer af fremmedbilleder dvs. billeder af relationerne mellem os og "de fremmede". En type af fremmedbillede er det paternalistiske fremmedbillede, hvor "de fremmede" betragtes som naive eller uvidende. De er ikke vore venner, men heller ikke vores fjender, de er som børn, der derfor skal opdrages og undervises (Rostgaard og Schou, 2010, p.21). Børn skal opdrages med det gode, men samtidigt straffes, hvis de ikke opfører sig ordentligt. Det hørte også med til de paternalistiske relationer, at man fx betalte for sine børn med afrocaribiske kvinder, og i det hele taget behandlede sine folk ordentligt. Afrocaribierne i Dansk Vestindien betragtedes på samme måder som folkeholdet på et gods eller en plantage, og et paternalistisk fremmedbillede gennemsyrede på utallige måder relationer mellem de udstationerede hvide repræsentanter for det danske kolonistyre og de indfødte.

Enkelte gendarmere delte ikke majoritetens racistiske og paternalistiske syn på afrocaribierne. Det kom især til udtryk i perioden op til salget i 1916 i forbindelse med diskussioner om afrocaribiernes økonomiske, politiske og sociale rettigheder. At sorte skulle have samme ret til fx at organisere sig i fagforeninger og have almindelige borgerrettigheder, kort sagt betragtes som ligeberettigede bor-



Race, rang og stand i Dansk Vestindien i begyndelsen af 1900-tallet  
Marianne Rostgaard og Rasmus Green

gere, var ilde hørt blandt medlemmerne af den hvide overklasse i Dansk Vestindien, men synspunktet deltes af enkelte menige gendarmere med meningsfæller hjemme i Danmark (Nørregaard, 1966, p. 106; Hornby, 1980, p. 366; Gjedde Olsen, 2010, p. 90).

### Konklusion

Den danske historieskrivning har tidligere brystet sig af, at det danske kolonistyre ikke var racistisk og at danskerne behandlede afrocaribierne i Vestindien human. At Danmark var mere human argumenteres bl. a. med, at Danmark var det første land til at forbyde slavehandel, at frigivelsen af slaverne forløb fredeligt, og at raceforskelle aldrig blev kodificeret i dansk lovgivning i form af fx raceadskillelseslove.

Breve og dagbøger fra Dansk Vestindien i begyndelsen af 1900-tallet viser, at racismen gennemsyrede Dansk Vestindien. Race (hudfarve) og klasse var, som i alle andre kolonier, uadskilleligt forbundet, så Hvid stort set var ensbetydende med et tilhørsforhold til overklasse og Sort/Farvet med tilhørsforhold til underklassen. De menige gendarmere var som hvid underklasse af samme grund sværere at indpasse i det vestindiske samfund end officerne, som tilhørte overklassen. Systemet var jf. fx Kay Larsen, som afspejler selvforståelsen hos danskerne i Vestindien omkring 1916, "human" på den måde, at overklassen forventedes at behandle deres undergivne ordentligt, så længe underklassen ikke stillede spørgsmål ved samfundets hierarki, og opførte sig som det forventedes af undergivne, kort sagt opførte sig som 'gode danske negre'. Selvforståelsen human skal derfor forstås ud fra en paterfamilistisk forståelsesramme.

Både Birgitte Livbjerg og Lensa Gjedde Olsen, der som nævnt ligeledes har brugt breve og andre optegnelser som kilde, har selvfølgelig bidt mærke i de nedsættende bemærkninger om og måden at behandle de sorte kvinder på, og Lensa Gjedde Olsen bruger, med rette, ordet racefordomme om gendarmernes holdning til afrocaribierne. For ikke at gøre racisme til et spørgsmål om den enkeltes gendarms moral eller mangel på samme, er det for os at se vigtigt at gribe fat i de strukturelle træk, og den måde en lang tradition for raceforskelle satte sit præg på det vestindiske samfund.

Når forestillinger om det danske kolonistyre som mere human end andre samtidige kolonistyrer stadigvæk lever i populære fremstillinger af Dansk Vestindiens historie, skyldes det formentlig, at pa-

ternalistiske forestillinger og nationalistiske værdier sneg sig ind hos faghistorikerne i første halvdel af 1900-tallet, hvorefter forestillingerne relativt ukritisk har kunnet leve videre, fordi faghistorikerne havde mistet interessen for kolonihistorien, indtil den det sidste tiår er kommet igen. Kirsten Thisted pointerer i sin analyse af nationale selvbilleder i fortællinger om dansk kolonihistorie i *Hvor Dannebrog engang har vajet* (2008), at dansk kolonihistorie blev skrevet ind i en national fortælling om Danmark. Hovedbudskabet i den nationale fortælling, som fik sin endelige form i 1940'erne og 1950'erne, var 'småt men godt' (Thisted, 2008, p. 12). De tidligere kolonier blev gjort til tidløse eksempler på dansk virkestrang og den danske kolonimagt til fremmer af orden og oplysning. Danmark fremstilledes som "den milde kolonimagt". Om end lille og ubetydelig så moralsk bedre end andre kolonimagter. Det er denne nationale fortælling, som kom til udtryk bl.a. i *Nørregaard* (1966). Kolonihistoriens indplacering i en bestemt national fortælling og nogle bestemte forestillinger om det særligt danske, som ikke havde sin primære rod i kolonihistorien, og hvor kolonihistorien derfor så at sige måtte tilpasses den overordnede nationale fortælling, kan være med til at forklare, hvorfor forestillingen om det danske kolonistyre som særligt human, har været så populær og sejlivet en myte.

## Referencer

### Litteratur

- Gjedde Olsen, Lense, 2010. *Rødder i Nord & Syd – Grønlandsk og dansk-vestindisk kolonihistorie*, Allgo Press: Tisvildeleje.
- Hornby, Ove, 1980. *Kolonierne i Vestindien*, Politiken: København.
- Larsen, Kay, 1923. *Dansk Vestindien 1666 – 1917*. C.A. Reitzels Forlag: København.
- Livbjerg, Birgitte, 2011. *Vejen til Amerika*, Gads Forlag: København.
- Nørregaard, Georg, 1966. Dansk Vestindien 1880 – 1917 – reformforsøg og Salgsforhandlinger, i: Brøndsted, Johannes (red.), *Vore gamle tropetolonier*, bd. 4, Fremad: København.
- Paaske, Dorte, 2009. *Dansk Vestindisk Selskabs Medlemsblad*, årgang 44, nr. 2.
- Rostgaard, M. & Schou, L., 2010. *Kulturmøder i dansk kolonihistorie*, Gyldendal: København.
- Thisted, Kirsten, 2008. *Hvor Dannebrog engang har vajet*. Tranquebar initiativets skriftserie nr. 2. Nationalmuseet: København.

## Race, rang og stand i Dansk Vestindien i begyndelsen af 1900-tallet Marianne Rostgaard og Rasmus Green

### Trykte kilder

- Andersen, M.E., 1937. Erindringer fra min tjeneste i det forhenværende dansk-vestindiske Gendarmerikorps fra 1913 – 1916, *Grænseværnet*, pp. 18–9, Grænsekorpsforeningen.
- Bach, S.A., 1970. Gendarm på De Dansk Vestindiske Øer, *Historisk Årbog for Thy og Mors*, pp. 443–449.
- Ekstra Bladet* (5/6 1914).
- Illustreret Tidende* (årgang 57, nr. 23, 5/3 1916).
- Social Demokraten* (1/5 1915).

### Utrykte kilder

- Det Kgl. Bibliotek, København
- Jens Andersens privatarkiv:  
 Diverse personlige papirer vedr. Jens Andersen, gendarm i Dansk Vestindien (NKS, 1922, 2).
- Rigsarkivet, København
- August Neumanns privatarkiv:  
 Emneordnede sager vedr. Vestindien (Pakke 2).  
 Fotografier m.m. (Pakke 3).
- Peter Koses privatarkiv:  
 1910 – 1950 Erindringer fra b.la. opbruddet med Nakskov, hans tid som sømand, senere rejsen til og tiden som gendarm i Vestindien, og til sidst årene i USA (1 læg).
- Svend Rud Haagensens privatarkiv  
 Dagbog 1916 – 17 fra hans tjeneste som Premierløjtnant på de Dansk-Vestindiske øer. Beretning fra 1934 om samme ophold (1 læg).
- Theodor Cizeck von Zeilaus privatarkiv  
 Familiebreve (pakke 2).  
 Diverse personlige papirer (pakke 9).
- Det Vestindiske Gendarmerikorps, Hovedstyrken i Christianssted, Sct. Croix  
 Korpsbefalinger (1907 – 1915) 8.8.1-2  
 Mandskabsruller for gendarmerikorpset (1907 – 1917) 8.41.1  
 Sager til registraturbøger (1914 – 1917) 8.6.12, 11 Retspleje-  
 Straffebog for gendarmerikorpset (1915 – 1917) 8.18.1

Race, rang og stand i Dansk Vestindien i begyndelsen af 1900-tallet  
Marianne Rostgaard og Rasmus Green

Forsvarets arkiver (FOARK):

Militære personarkiver, Zeilau (pakke 70 – 75)

Arkivfunktionen Billedmateriale: Forsvarets billedarkiv vedr. Dansk  
Vestindien (pakke 39 A-B)